

Történész teadélutánok

XXXIII.

2023. november 9.

A súlyos személyi okokból késve indult őszi programunk témája – a szerző jelenlétében – Kövér György rendes tagi székfoglalója volt. Az MTA nagyszerű honlapján elérhető előadás természetesen számos elismerést kapott, a teázók leginkább kérdéseiket tették fel, amelyek tartalmas diskurzust eredményeztek. Az előadó utalt arra, hogy míg a levelező tagi székfoglalója a jeles előd, Domanovszky Sándor életművét járta körül, a mostani szabad előadás a honi társadalomtörténet historiográfiájának nagy kérdéseit tárgyaló 12 ívnyi szövegre támaszkodik, míg az annak velejét nyújtó szabad előadás azt 12 diába sűrítette. A kamikáze vállalkozás – ahogy az előadó fogalmazott – meg se kísérelte megválaszolni azt a kérdést, hogy a székfoglaló felfogása szerint mi is a társadalomtörténet; feladatát abban látta, hogy a hazai társadalomtörténet jeleseinek definícióját, munkásságuk lényeges összefüggéseit hozza élet-közelbe.

Kövér György a marxista társadalomtörténet korlátairól szólva úgy fogalmazott, hogy az 1940-es- 80-as évek magyar történetírását az osztályszemlélet akadályozta abban, hogy az 19-20. századi társadalmi átalakulásoknak finom és árnyalt értelmezését adja. Erdei Ferenc Szárszón 1943-ban elmondott nevezetes előadását politikai társadalomtörténetnek mondotta, amint Mályusz Elemér merőben más szellemiségű vonatkozó munkássága szintén politikai társadalomtörténet. A ma is erős viták tüzeiben létező kettős, pontosabban szólva hármas társadalomelméletéről sokat diskuráltunk; Hanák Péter vonatkozó munkássága – az előadó szerint – belső ellentmondástól terhes, hiszen a jeles historikus nem tudta megválaszolni ezen elmélet és a polgárosodás feloldhatatlan ellentétét.

A beszélgetésben természetesen sok szempontból került szóba, hogy mikén is nézett ki a hazai marxizmus gyakorlata. Vendégünk nem fogadta el azt a nézetet, hogy az MTA Történettudományi Intézete arculatát erőteljesen befolyásoló Ránki György, Hanák Péter és Lackó Miklós a hetvenes évektől nemes versenyben voltak a téren, hogy addigi világnézetét melyiküknek sikerül jobban és gyorsabban maga mögött tudni. Úgymond mindig marxisták maradtak, hiszen nem tudtak szabadulni az osztályszemlélettől.

Kövér György meggyőzően fejtegette, hogy jóllehet bevett gyakorlat gazdaság- és társadalomtörténetről beszélni, ám valójában két önálló diszciplináról van szó. Ez az egyetemisták hozzáállásában is tükröződik: míg a társadalomtörténetet szívesen hallgatják, annak kérdéseit jól értik, a gazdaságtörténetet ellenben sokszor szinte kimondottan utálják.

Nyitva maradt az a nagy kérdés, vajon a mai világban, amely olyannyira szereti a hagyományos diszciplináris kereteket áthágni, s a hibrid megoldásokat szótárolja, milyen esélye van a társadalomtörténetnek arra, hogy valóban ki tudjon lépni a művelődés-, illetve a politikátörténet árnyékából. Abban mindenestre helyzeti előnye van „gyámjaihoz” képest, hogy a gyakorlatban étvágyasabb és szemléletileg nyitottabb más tudományterületek integrálására.

Arra kérdésre, hogy miként látja az elmúlt három évtized tudománytörténetének alakulását, vendégünk arról beszélt, készülő könyvét a kilencvenes évek megírásával teszi

teljessé, de a kétezres évek bemutatására nem vállalkozik: nem akarja összekeverni a historiográfiát az autobiográfiával.

Világos beszéd.

Pritz Pál